

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi tukee Helsingin kaupungin tavoitteita vahvistaa kulttuuriympäristöjen huomioimista kaupunkiympäristöjen suunnittelussa, kaavoituksessa ja kunnossapidossa. Strategiaehdotus tunnistaa hyvin kulttuuriperinnön ja sitä vaalivan toimijakentän moninaisuuden sekä kulttuuriperinnön vaalimiseen vaikuttavat toimintaympäristön muutossuunnat. Se on hyvin linjassa myös kaupungin taide- ja kulttuurivision kanssa. Euroopan neuvoston puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä ja sen periaatteet kulttuuriperinnön monimuotoisuudesta ja kansalaisten osallisuudesta on otettu ehdotuksessa vahvasti huomioon.

Strategiaehdotuksessa on neljä tavoitelukua, joissa painottuvat ihmisten ja yhteisöjen omistajuus, vastuu ja osallistumismahdollisuudet, kulttuuriperintö osana ekologista kestävyttä, osaamisen ja oppimisen tukeminen ja vahvistaminen sekä kulttuuriperinnön taloudellisen potentiaalin kestävä hyödyntäminen. Kulttuuriperintöstrategia antaa työkaluja kulttuuriympäristöjen huomioon ottamiseksi läpileikkaavasti kaupunkisuunnittelun eri teemoissa ja erilaisissa ympäristöissä.

Kaupunkilaisten ja yleisesti kansalaisten edellytykset osallistua kulttuuriperinnöstä ja kulttuuriympäristöstä käytäviin keskusteluihin vaihtelevat. Osallisuus on demokratiakysymys, ja alan toimijoiden yhdenvertaisuusosaamista tulee vahvistaa. Strategiaehdotus tukee tätä toimintalinjaa hyvin.

Kulttuuriperintö nostetaan strategiaehdotuksessa yhdeksi kestävä kehityksen kulmakivistä. Kokonaisvaltainen ja uskottava lähestymistapa kestävään kehitykseen on kulttuuriperintötoimijoille haaste. Alalla tarvitaan innovaatiotoimintaa, jota tulisi tukea myöhemmin laadittavan toimeenpanosuunnitelman puitteissa.

Oppiminen, osaaminen ja tutkimus ovat ratkaisevassa roolissa kulttuuriperinnön arvostuksen, hyödyntämisen ja vaalimisen kannalta. Osaamisen siirtäminen sukupolvelta toiselle on kulttuuriperintöalan kansalaistoiminnan haaste. Kansalaisten yhdenvertaisuuden huomioiminen ja ilmastokriisin asettamat tavoitteet edellyttävät nekin sekä koulutusta että voimavaroja, jotka tulisi ottaa huomioon toimeenpanosuunnitelman laatimisessa.

Taloudellinen kestävyys on kestävä kehityksen keskeinen elementti. Strategiaehdotuksessa tarkastellaan ilahduttavasti kulttuuriperintöä taloudellisen kehittämisen voimavarana, mutta ehdotus huomioi myös ristiriidan, joka usein syntyy kulttuuriperinnön ja taloudellisten arvojen leikkauspisteessä. Tämän kipukohtan avaamiseen ja rakentavien ratkaisujen etsimiseen tulee kiinnittää huomiota toimeenpanosuunnitelmassa.

Kaupunkisuunnittelussa kulttuuriperintö on voimavara, mutta toisaalta strategiassa on hyvä tuoda mahdollisimman selkeästi esille asiaan liittyviä ristiriitoja, jotta niihin pystytään löytämään ratkaisuja. Suunnittelussa tunnistetut erityiset haasteet liittyvät usein keskenään ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittamiseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi täydennysrakentaminen olemassa oleville alueille ja alueen ominaispiirteiden säilyttäminen tai uudet liikenneyhteydet ja uusi kunnallistekniikka yleisillä alueilla ja puistoissa. Toisaalta on hyvä huomata, että oikein suunniteltuna nykyrakentaminen voi tuoda uuden arvokkaan kerroksen vanhan rinnalle.

Strategiaehdotuksessa käsitellään laajasti aineellista, aineetonta ja digitaalista kulttuuriperintöä. Kulttuuriympäristö on ehdotuksessa määritelty ympäristöksi ja maisemaksi, johon ihminen on vaikuttanut ja joka koostuu erilaisista ja eri-ikäisistä maisemista, rakennetuista ympäristöistä ja arkeologisesta perinnöstä. Esimerkiksi julkisia ulkotiloja tai puisto- ja puutarhakulttuuria ei kuitenkaan ole strategiaehdotuksessa erikseen käsitelty. Kaupunkien suunnittelussa tulee ottaa huomioon niin kutsuttu maisemakulttuurikonaisuus, johon kuuluu esimerkiksi Helsingissä eriluonteisia viheraluetyyppejä, kuten kartanoympäristöjä, huvilapuutarhoja, siirtolapuutarhoja, kansanpuistoja, eri aikakausille tyypillisiä asuinympäristöjä, puistoja ja liikunta-alueita sekä esimerkiksi hautausmaita.

Kulttuuriympäristöä tarkastellaan strategiaehdotuksessa osana kulttuuriperintöä. Suomalainen käytäntö on, että rakennussuojelu ja kulttuuriympäristön viranomaistyö on sijoitettu kulttuuriperintöorganisaatioiden yhteyteen. Kulttuuriympäristöjen tunnistaminen ja arvostaminen on perustehtävä, joka tulee nostaa selkeästi esiin, kun toimeenpanosuunnitelmaa laaditaan. Kulttuuriympäristönäkökulmaa ei tule rajoittaa vain rakennuskannan tarkasteluun, vaan kulttuuriympäristön käsitteen mukaisesti rakennusten, niiden käytön ja ympäristön välisen suhteen tarkasteluun.

Kulttuuriympäristönäkökulman huomioimisesta on huolehdittava lainsäädännössä. Myös uusi valtakunnallinen kulttuuriympäristöstrategia tulisi laatia, sillä edellinen strategiakausi on päättynyt vuonna 2020. Helsingin kaupungilla on valmisteilla oma kulttuuriympäristöohjelma, joka korostaa kulttuuriympäristöjen merkitystä omaleimaisten alueiden ja taloudellisen menestymisen lähtökohtana sekä kulttuuriympäristöjen itseisarvoa ja suojelutarvetta.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

-

Kommenttinne lukuun 5.1

Luvussa asetetaan tavoitteeksi kulttuuriperinnön näkeminen yhteiskunnan yhteisenä voimavarana, johon kaikilla on oikeus. Tavoitteena on lisätä kulttuuriperinnön moninaisuutta ja parantaa sen saavutettavuutta.

Luvun tavoitteet vastaavat hyvin Helsingin kaupungin strategisia tavoitteita. Moninaisuus, kulttuurinen ja sosiaalinen saavutettavuus ja kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen ovat Helsingin kaupunkistrategian 2021–2025 keskiössä.

Kaikessa kaupunkiympäristön suunnittelussa pyritään edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Kaupunki edistää historiallisten aineistojen digitointia ja tarjoamista karttapalvelussa sekä ylläpitää piirustusarkistoa. Kulttuuriperintöön liittyvät selvitykset ovat ladattavissa julkisesti verkosta ja tietoa Helsingin kulttuuriympäristöistä jaetaan sekä verkossa että itse kohteissa fyysisin opastein.

Kaupungin museopalvelut hallinnoivat ja kehittävät kaupungin museokokoelmia ja avaavat niihin liittyvää tietoa yhteistyössä kaupunkilaisten kanssa, jotta kokoelmat palvelisivat mahdollisimman hyvin sekä nykyisiä että tulevia helsinkiläisiä. Nykydokumentointi- ja näyttelyhankkeissa sekä tapahtumatuotannossa kehitetään työskentelytapoja, joissa huomioidaan kaikkien kaupunkilaisten osallisuus kulttuuriperintöön.

Helsingin kulttuuriympäristöohjelman valmistelutyössä on käynyt ilmi, että helsinkiläisillä on vahva toive olla aktiivisesti luomassa ja kokemassa kulttuuriympäristöä ja että he kokevat elävän kulttuuriperinnön isoksi osaksi kulttuuriympäristöä. Kulttuuriperintöstrategian toimenpidelinjaus alan toimijoiden yhdenvertaisuusosaamisen vahvistamisesta tukee tätä.

Luvussa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota niihin keinoihin, joilla kansalaisten yleistä kiinnostuneisuutta ja tietoisuutta rakennetusta kulttuuriperinnöstä voidaan aktiivisesti lisätä, muutenkin kuin oppivelvollisuuskoulutuksen yhteydessä. Alan kaikkia toimijoita olisi kannustettava vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin ja lisäämään vuorovaikutusta. Aihetta sivutaan strategiaehdotuksessa, mutta näkökulma on asiantuntijakeskeinen. Laajempi vuorovaikutus olisi välttämätöntä esimerkiksi modernin rakennetun ympäristön suojelussa, mikäli pyritään kulttuurisesti kestäviin tuloksiin.

Kulttuuriperintötieto ja siihen liittyvät palvelut digitalisoituvat samaa tahtia muun yhteiskunnan kanssa. Saatavuuden ja käytön tukeminen edellyttää panostuksia aineistojen esilletuomiseen, helppokäyttöisyyteen ja asiakaslähtöiseen neuvontaan. Helsinkiläinen kulttuurihistoriallinen perintö on digitaalisesti hyvin saavutettavissa kansallisen Finna-hakupalvelun kautta.

Digitaaliset työkalut ovat avanneet runsaasti uusia mahdollisuuksia sekä kansalaisille että ammatillisille kulttuuriperintötoimijoille. Helsingin kaupunki kehittää jatkuvasti uusia digitaalisia välineitä ja työskentelytapoja, joilla kulttuuriperinnöstä ja siihen perustuvista elämyksistä voidaan tehdä helpommin saavutettavia. Kaupunginkirjasto tarjoaa monipuolisesti elektronisia aineistoja sekä välineitä, neuvontaa ja tukea digitaalisten palvelujen käyttöön.

Kommenttinne lukuun 5.2

Luvussa asetetaan tavoitteeksi, että yhteiskunnassa ymmärretään laajasti kulttuuriperinnön merkitys kestäväälle elämäntavalle. Kulttuuriperintöarvoja ja luontoarvoja tarkastellaan osana samaa kokonaisuutta eivätkä ne ole ristiriidassa keskenään.

Luvun toimenpidelinjaukset nostavat esille eri teemojen yhtymäpinnat ja niiden huomioon ottamisen tärkeyden sekä ilmastonmuutoksen kytkeytymisen osaltaan kaikkeen. Kulttuuriperinnön säilyttäminen kytkeytyy ilmastotavoitteiden saavuttamiseen sekä ekologisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden edistämiseen monella tavoin Helsingin kaupungin toiminnassa.

Helsingin kaupunkistrategian tavoitteiden mukaisesti rakennusten energiatehokkuutta parannetaan sekä uudisrakentamisessa että vanhan rakennuskannan korjaamisessa. Helsingin energiatehokkuusnormit ovat kansallista vähimmäistasoa kunnianhimoisemmat. Uusiutuva energia ja energiatehokkuus pyritään yhdistämään Helsingissä optimaalisella tavalla paitsi yksittäisissä rakennuksissa myös alueellisesti.

Kehitys kohti hiilineutraalia Helsinkiä vaikuttaa kaupungin kulttuuriympäristöihin. Vanhan rakennuskannan korjaaminen energiatehokkaammaksi vaikuttaa usein niiden alkuperäiseen ilmeeseen, kun taas uudisrakentaminen ja purkaminen muuttavat kulttuuriympäristöomaisia radikaalisti. Kaupungin tavoitteena on saada luotua hyvä toimintamalli historiallisten arvorakennusten kunnostamiseksi.

Helsingissä rakennussuojelu on viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajan ollut osa prosessia, jonka lähtökohtana on kaupungin kasvu ja siihen liittyvä jatkuva muutos. Koko ajan syntyy uutta, jonka arvo selviää ajallaan. Yksittäisten arvorakennusten suojelusta on siirrytty arjen rakennusten ja kokonaisuuksien säilyttämiseen. Suojeltavien kohteiden ominaispiirteiden tunnistamisen tavoitteena on määritellä arvokkaat ominaisuudet, joiden säilymistä edistetään muutoksia suunniteltaessa.

Yksi luvun tavoitteista on, että kulttuuriympäristöjä käytetään ja hoidetaan kestävästi. Kaupungin kulttuuriympäristöjen osalta rakennussuojeluviranomaisena toimii Helsingin kaupungin museo. Valmisteilla olevassa kulttuuriympäristöohjelmassa linjataan helsinkiläisen kulttuuriympäristön tärkeimpiä ominaispiirteitä sekä niiden hoitoa ja hyödyntämistä. Tavoitteena on kaupunkiyhteinen näkemys siitä, miten arvokkaat kulttuuriympäristöt huomioidaan ja säilytetään sekä toisaalta hyödynnetään voimavarana kaupungin kasvaessa ja tiivistyessä.

Rakennusperintöä on Suomessa tarkasteltu perinteisesti kulttuuriperinnön kehyksessä. Paikallisten rakennusmateriaalien ja -tapojen erityispiirteiden ja arvon tunnistaminen on liittynyt vahvasti perinteen vaalimiseen. Tästä on seurannut rakennussuojelun ja kulttuuriympäristön viranomaistyön muodostuminen kulttuuriperintöorganisaatioiden yhteyteen. Helsingin kaupungin museo toimii alueellisena vastuumuseona Keski-Uudellamaalla, jossa rakennustoiminta on hyvin vilkasta. Alueellisten vastuumuseoiden rooli kulttuuriympäristön vaalijana on uuden museolain myötä edelleen vahvistunut, mikä tulee ottaa huomioon sekä toimenpidesuunnitelmassa että työn resursoinnissa.

Luvun linjausten mukaan kulttuuriperintöalan toimijat kehittävät osaamistaan ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja hillintään sekä kiertotalouteen liittyvissä kysymyksissä ja ratkaisuissa. Kokonaisvaltainen lähestymistapa kestävyys on haaste kulttuuriperintöalalla yleisesti ja myös Helsingin museopalveluissa. Kulttuuriperintötoimijoiden tulee pystyä tarjoamaan uskottavia tulevaisuuspolkuja ja kuvaamaan oma roolinsa tulevaisuuksien hahmottamisessa. On ilmeistä, että konkretiaan pääsemiseksi tarvitaan sekä koulutusta että innovaatioita, ja tämä tulisi ottaa huomioon toimeenpanosuunnitelman laatimisessa.

Menneisyydessä muodostunut rakennusperintö on ollut hyvin herkkää muutoksille. Suomalaisen kulttuuriympäristön tilasta on tehty kriittisiä arvioita, sekä maaseudun kulttuurimaisemista että kylä- ja kaupunkikuvasta. Kulttuuriympäristöjen tunnistaminen ja arvostaminen on siksi yhä keskeinen perustehtävä, jota kulttuuriperintöstrategian tulee edistää. Tavoitteena tulee olla, että arvokkaita kulttuuriympäristöjä tunnistetaan yhä laajemmin niin, että niiden arvot ja ominaispiirteet huomioidaan kehittämisessä.

Strategiaehdotuksessa nostetaan esiin rakennetut kulttuuriympäristöt tärkeänä kulttuuriperinnön osatekijänä. Kulttuuriympäristöt ovat kuitenkin iältään ja merkitykseltään usein syvempiä kuin niitä leimaava rakennuskanta. Näkökulmaa ei tule rajoittaa vain rakennuskannan tarkasteluun, vaan kulttuuriympäristön käsitteen mukaisesti rakennusten, niiden käytön ja ympäristön suhteen tarkasteluun. Sopivien käyttötarkoitusten löytäminen suojelluille kohteille saattaa olla haasteellista ja vajaakäyttö ongelma myös sellaisten kulttuuriperinnön kannalta tärkeiden rakennusten kohdalla, jotka eivät ole rakennussuojelukohteita, sillä väärä käyttö voi uhata arvokkaiden kohteiden säilymistä. Rakennusten ominaispiirteet ja edellytykset asettavat vaatimuksia niiden käytölle.

Kulttuuriympäristöjen viranomaistyöhön vaikuttaa sekä luonnonympäristöä että alueidenkäyttöä koskeva lainsäädäntö. Luonnonsuojelulaki kohdentuu rakentamattomaan luonnonympäristöön, maankäyttö- ja rakennuslaki rakennusten välittömään ympäristöön, kaupunkikuvaan, tonttiin tai kaava-alueeseen. Kulttuuriympäristönäkökulma, jolla on näitä laajempi merkitys, saattaa jäädä lainsäädännön väliinputoajaksi. Kulttuuriympäristöjen vaalimiseen vaikuttavat alueelliset kulttuuriympäristöohjelmat, joiden ohjaava vaikutus on lainsäädäntöä heikompi.

Rakentamisen painopisteen kääntyminen tunnistettuihin kulttuuriympäristöihin, Helsingissä esimerkiksi herkemille ranta-alueille, tai täydennysrakentaminen olemassa oleville rakennetuille alueille korostavat laajemman kulttuuriympäristönäkökulman huomioimisen tarvetta. Vuonna 2014 valmistuneen valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian kausi on päättynyt vuonna 2020, ja uuden strategian laatiminen paikallisten kulttuuriympäristöohjelmien tueksi olisi tarpeen.

Kommenttine lukuun 5.3

Luvussa asetetaan tavoitteita kulttuuriperintökasvatukselle, alan ammatilliselle osaamiselle, kulttuuriperinnön tutkimukselle ja tiedon saatavuudelle ja käytölle.

Helsingin kaupunki tekee yhteistyötä kulttuuriympäristön tutkimukseen liittyen esimerkiksi yliopistojen kanssa, ja sitä on tarkoitus ylläpitää myös jatkossa. Oppiminen, osaaminen ja tutkimus ovat ratkaisevassa roolissa kulttuuriperinnön arvostuksen, hyödyntämisen ja vaalimisen kannalta.

On hyvä, että kulttuuriperintökasvatuksen, koulutuksen ja kulttuuriperintötiedon saatavuuden merkitystä korostetaan strategiaehdotuksessa. Kulttuuriperinnön on sisällyttävä sekä varhaiskasvatukseen että opetussuunnitelmien perusteisiin. Koulutuksen tarjoama ajallinen perspektiivi ja ymmärrys menneestä tulevaisuuden mahdollisuuksien horisonttina on tärkeä ja lähes ainoa kattava lähtökohta rakennusperinnön huomioimiselle tulevaisuudessa. On tarpeen vahvistaa kulttuuriperintöön liittyvää tutkimusta ja kulttuuriperintötiedon käyttöä päätöksenteon tukena.

Strategiaehdotuksessa on tunnistettu kulttuuriperintöalan uudenlaisen osaamisen tarve, mutta johtopäätökset ovat hajanaisia - valmius ja kyky aikaisempaa tiiviimpään yhteiskunnalliseen keskusteluun on välttämätöntä, mutta "elinkeinoelämän erilaisissa verkostoissa toimimista" ja "laaja-alaista liiketoimintaosaamista" tärkeämpää on luoda "toimivia kumppanuuksia sekä yhdistää ja analysoida tietoa". Kulttuuriperintöalan asiantuntijoilla on entistä suurempi merkitys mielipidevaikuttajina muuttuvien arvojen maailmassa. Tarvitaan eri toimialat ylittävää yhteistyötä ja tahtotilaa kulttuuriperinnön säilyttämiseksi.

Kulttuuriperinnön tutkimuksen resurssit ja perustutkimuksen edellytykset ovat yksi strategiaehdotuksen tärkeimmistä asiakokonaisuuksista. Yhtä tärkeää on, että ehdotuksessa mainitaan kulttuuriperinnön taloudellinen hyödyntäminen keinona laajentaa sen käyttäjäkuntaa ja korostetaan samalla sen kunnioittamista ja suojaamista kielteisiltä vaikutuksilta.

Strategiaehdotuksen tavoitteisiin on nostettu alan tutkimus, jonka tulee olla monitieteistä ja kansainvälistä. Suomessa museotoiminnan kannalta keskeistä museologian opetusta annetaan Helsingin, Jyväskylän ja Turun yliopistoissa. Alan ainoa professuuri on Jyväskylän yliopistossa, Helsingissä ja Turussa on tarjolla vain sivuaineopintoja. Professuurin jatkuvuus on turvattava joko Jyväskylän yliopistossa tai jossakin muussa museologian opintoja tarjoavassa yliopistossa, jotta suomalaisten museologian opintojen ja osaamisen kansainvälinen kilpailukyky turvataan ja ala pystyy vastaamaan strategiaehdotuksen esiin nostamiin muutoshaasteisiin. Opintoketju perusopinnoista maisteriopintojen kautta tohtorintutkintoon ei saa katketa. Nyt ehdotuksessa yksilöidään yksittäisenä kulttuuriperintöosaamisen alueena ainoastaan restaurointi.

Kommenttine lukuun 5.4

Luvussa asetetaan tavoitteiksi kulttuuriperinnön tunnistaminen voimavarana taloudelle ja liiketoiminnalle sekä yhtä lailla sen itseisarvon tunnistaminen. Kulttuuriperinnön säilyttämistä tulisi tavoitteiden mukaan turvata julkisin varoin.

On tärkeää, että kulttuuriperinnön taloudelliset ulottuvuudet on huomioitu strategiaehdotuksessa, sillä taloudellinen kestävyys on kestävä kehityksen keskeinen elementti. Strategiaehdotuksen ajatukset taloudesta ovat samansuuntaiset kaupungin tavoitteiden kanssa. Hyvin vaalittu kulttuuriperintö nähdään taloudellisena vetovoimatekijänä ja sillä on suuri merkitys esimerkiksi matkailun kehittämiseksi. Kulttuuriperintöä tulee tarkastella kehittämisen voimavarana myös talouden näkökulmasta ja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä tulee kehittää. Kulttuuriperinnön ja taloudellisten arvojen nähdään usein olevan ristiriidassa keskenään, ja tämän kuilun ylittämiseen tulee etsiä konkreettisia keinoja.

Kuntien asema kulttuuriympäristöjen ylläpitäjänä asettaa taloudellisia haasteita, etenkin jos vaaditaan tavanomaisesta poikkeavia menetelmiä ja ratkaisuja. Kunnossapidon ja restauroinnin resurssit eivät kasva samaa tahtia tiivistyvän kaupungin, lisääntyvän ja ikääntyvän rakennuskannan ja muun kaupunkiomaisuuden tai asukas- ja käyttäjämäärien kanssa, jolloin syntyy korjausvelkaa.

Alalla tarvitaan uusia kannustin- ja rahoitusmalleja, sillä on vaikea nähdä, että julkinen rahoitus kasvaisi lähivuosina merkittävästi. Mikäli toimijoille asetetaan toimeenpanosuunnitelmassa uusia velvoitteita, myös niiden rahoitus tulee huomioida, kuten nyt onkin ilahduttavasti toimittu alueellisten vastuumuseotehtävien osalta.

Tällä hetkellä kulttuuriperintötyön rahoituksen hankepainotteisuus on ristiriidassa työn ylisukupolvisen luonteen kanssa. Tämä näyttäytyy esimerkiksi vaikeuksina ylläpitää kulttuuriperinnön kannalta keskeisiä rakennuksia ja kokoelmia tai hankkia ja ylläpitää ajanmukaisia digitaalisia järjestelmiä.

Digitaalisuuteen kohdistuu kulttuuriperintöalalla suuria odotuksia sekä yleisötyön että kulttuuriperinnön hallinnan näkökulmasta. Toimeenpanosuunnitelmassa tulee siksi kiinnittää huomiota digitaalisten palveluiden ansaintalogiikan kehittämiseen. Digitaalisen saavutettavuuden ja tuotto-odotusten yhdistäminen vaatii osaamista, jossa varsinkin pienemmät kulttuuriperintötoimijat tarvitsevat tukea. Digitaalisten toimintamallien kehittäminen ja järjestelmien ylläpito edellyttävät jatkuvia investointeja, jotka ovat merkittävä taloudellinen kysymys kaikenkokoisille kulttuuriperintötoimijoille.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Kulttuuriperintö on tärkeä yhteiskunnallinen voimavara ja sitä käsitellään strategiaehdotuksessa monipuolisesti. Ehdotus ei kuitenkaan varsinaisesti tuo keskusteluun uutta sisältöä, sillä siinä käsitellyt ilmiöt on jo tunnistettu monella taholla. Strategiaehdotuksen tavoitteet ja toimenpidelinjaukset ovat yhteisesti jaettuina ja niistä vallitsee kulttuuriperintötoimijoiden keskuudessa suuri yksimielisyys. Toimenpidelinjaukset ovat hyvin yleisellä tasolla.

Strategiaehdotuksen suurin merkitys on kulttuuriperinnön aseman virallisessa tunnustamisessa osana kehittyvää yhteiskuntaa, mikä toivottavasti vahvistaa toimijoiden asemaa omiin sidosryhmiin ja omistajatahoihin päin sekä esimerkiksi rahoitusta haettaessa. Strategiaehdotuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta on keskeistä, että asetetut tavoitteet huomioidaan valtionosuuksien ja erilaisen hankerahoituksen ehdoissa.

Kulttuuriperintö on sekä voimavara menestyville kaupungeille että haaste suunnitteluratkaisuille. Eriyisesti kasvavan kaupungin ja kulttuuriperinnön suojelemisen yhteensovittaminen saattaa vaatia erityisratkaisuja ja nykyrakentamisesta poikkeavia menetelmiä, jotka puolestaan lisäävät kuluja. Hiilineutraalisuus ja kaupungin hallinnassa olevien arvorakennusten säilyttäminen asettavat omia taloudellisia haasteita.

Maisemakulttuurikohteiden ja arvoympäristöjen kunnostus ja pitkäjänteinen kunnossapito edellyttävät erityisosaamista, joka puolestaan saattaa vaatia tavanomaista suurempia investointeja. Kulttuuriympäristöt ovat kuitenkin niin tärkeä ja identiteettiä luova osa kaupunkiomaisuutta sekä vetovoimatekijä asukkaille ja kävijöille, että niihin investointi on pitkällä aikavälillä välttämätöntä. Tämän arvon ja merkityksen arvioiminen taloudellisesti vaatii uudenlaisia mittareita ja työkaluja, joiden kehittämisessä tarvitaan valtion ja kaupunkien yhteistyötä, samoin kuin rahoitusmallien löytämisessä niiden säilymistä varmistamiseksi.

Strategiaehdotuksen vastaukset lähitulevaisuuden haasteisiin jäävät osin yleiselle tasolle. Alueellinen eriytyminen ja niukkenevat taloudelliset resurssit kyllä tunnistetaan olennaisina muutoksina myös rakennusperinnön kannalta, mutta johtopäätöksissä ei edetä pidemmälle ratkaisuihin. Olisi toivottavaa, että ilmeinen ristiriita yhteiskunnallisten ja taloudellisten muutosten ja kulttuuriperinnön suojelun tavoitteiden välillä otettaisiin huomioon ja esitettäisiin puitteita tuleville, vaikeillekin arvoalinnoille.

Strategiaehdotus lähestyy kulttuuriperintöä YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman kautta ja rakentuu sen vuoksi ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysympäristön ympärille. Kulttuuri nähdään näiden osa-alueiden yhtenä ulottuvuutena. Kestävä kehitys olisi mahdollista rakentaa myös neljän pilarin varaan, jolloin kulttuurinen kestävyys olisi neljäs pilari edellä mainittujen rinnalla. Kulttuurisen kestävyys käsitteellä voisi olla kulttuurin itseisarvoa korostava merkitys, kun pohditaan kulttuuriperinnön merkitystä yhteiskunnassa nyt ja tulevaisuudessa.

Strategiaehdotuksessa tunnistetaan kulttuuriperinnön merkitys kasvun tuottajana ja mahdollistajana käynnissä olevan kulutustapojen muutoksen aikana. Epäilemättä on olennaista, miten hyvin kulttuuriperintö onnistuu kiinnittymään meneillään oleviin muutoksiin ja tuottamaan taiteellisen ja luovan työn tekemisen edellytyksiä. Luottamus kulttuuriperinnön itseisarvoon muuttuvassa maailmassa ei kuitenkaan saa hälventyä.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

-

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Helsingin kaupunki pitää erillisen toimeenpanosuunnitelman laatimista välttämättömänä, jotta strategia muuttuisi yleisen tason linjauksista konkreettiseksi toiminnaksi ja jotta kulttuuriperintöalan toimijat voisivat kokea sen itselleen hyödylliseksi työkaluksi. Vastuu strategian toteuttamisesta käytännön työssä on pitkälti kunnilla ja muilla kulttuuriperintöä hallinnoivilla toimijoilla.

Helsingin kaupunki on kiinnostunut osallistumaan toimeenpanosuunnitelman laadintaan omalta osaltaan ja tuomaan omaa asiantuntijuuttaan valmisteluun. Kaupunki on jo omassa toiminnassaan toteuttanut pitkäjänteisesti helsinkiläisten kulttuuriympäristöjen hoitoa ja suojelua, ja sitoutuu jatkamaan tätä työtä. Valtakunnallinen kulttuuriperintöstrategia selventää ja tukee jatkossa myös kaupungin omaa toimintaa.

Uuden museolain myötä on luotu alueellisten vastuumuseoiden verkosto, jolle on osoitettu sekä laaja tehtävä että merkittävästi rahoitusta. Sen vuoksi on yllättävää, että alueellisia vastuumuseoita ei lainkaan mainita toimijoina strategiaehdotuksessa. Niillä olisi mahdollisuus ottaa keskeinen rooli strategian toimenpidelinjausten jalkauttamisessa alueillaan, sillä ne tavoittavat hyvin laajan kirjon toimijoita. Esimerkiksi Helsingissä ja Helsingin kaupunginmuseon vastuualueella Keski-Uudellamaalla on laaja joukko kulttuuriperintötoimijoita, joiden joukossa on valtio, kuntia, yksityisiä säätiöitä ja monenlaisia yhdistyksiä ja vapaaehtoistoimijoita.

Alueellisen vastuumuseotyön nelivuotissuunnitelma vuosille 2023–2026 odottaa vahvistamista. Sen ja kulttuuriperintöstrategian toimeenpanosuunnitelman yhteensovittaminen on huomioitava toimeenpanosuunnitelman valmistelussa ja ohjaavan viranomaisen ja alueellisten vastuumuseoiden yhteistyössä. Kulttuuriperintöstrategian toimeenpano olisi mahdollista resursoida ainakin osittain lisäämällä se alueellisten vastuumuseoiden seuraavan suunnitelmakauden tavoitteisiin.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

-

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

-

Salminen Kaarina
Helsingin kaupunki - Kaupunginhallitus 22.8.2022 § 562